

*К. юр. н., доц. Дондик Н. Я.
кафедра управління і економіки фармації,
медичного та фармацевтичного правознавства
Запорізького державного медичного університету
ас. Молодожжонова О. О.
кафедра управління і економіки фармації,
медичного та фармацевтичного правознавства
Запорізького державного медичного університету*

РОЛЬ ФАРМАКОІНФОРМАТИКИ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ДОСТОВІРНОЇ ІНФОРМАЦІЇ ПРО РЕЗУЛЬТАТ ЛІКАРСЬКОЇ ТЕРАПІЇ

Теоретична та практична сучасна фармація інтегрується з досягненнями в різних галузях науки, в тому числі й інформаційних технологій. Така інтеграція визначила виникнення фармакоінформатики. Фармакоінформатика є основою вибору рішення медичних працівників у галузі фармакотерапії. Фармакотерапія включає всі форми медичного лікування. Надання якісної кваліфікованої медичної допомоги потребує строго доказаних наукових фактів для прийняття рішення, однак, це потребує наукового узагальнення. Велика кількість джерел інформації про результати досліджень і досягнень у сфері медицини і фармації переконливо свідчать про об'єктивну необхідність систематизації і узагальнення представленої інформації. В результаті в сфері медичної і фармацевтичної діяльності паралельно з медичною інформацією формується окремий напрямок – фармакоінформатика.

Існує безліч різноманітних джерел інформації про ліки, зокрема довідники лікарських засобів та компендіуми лікарських засобів, національні переліки основних лікарських засобів (ОЛЗ), інші переліки лікарських препаратів, клінічні керівництва (настанови), формуляри лікарських засобів та бюлетені, інформаційні центри щодо лікарських засобів, програмні ресурси та матеріали фармацевтичної промисловості.

При вирішенні проблем фармакотерапевтичного плану провідну роль відіграють знання й досвід. Відповідно інформацію класифікують: спеціалізовані наукові знання (know-why) – це пізнання в галузі проблеми й процесів біомедицини; емпіричні знання – досвід (know-how) – досвід одержаний при діагностиці й лікуванні хворого.

Головна тематика досліджень фармакоінформатики дуже споріднена з медичною інформатикою. За визначенням ВООЗ медична інформатика - це використання обчислювальної техніки, комунікаційних технологій в охороні здоров'я, головним чином, у

медицині, стоматологічній допомозі, для проведення опіки хворих. Практично використовується при опрацюванні даних:

- у формі сигналів: діагностична й лікувальна техніка;
- систематичний збір даних - лікарняні інформаційні системи для лікарів;
- збір і використання літературних даних - книги, системні бази даних;
- база для прийняття рішень лікарем - діагностичні й терапевтичні експертні обчислювальні системи.

З підвищенням ролі і статусу фармацевта у системі охорони здоров'я відповідно до директив ВООЗ (з 1989 року), активним розвитком методів "фармацевтичної опіки" та впровадженням результатів фармакоеконіміки для раціонального використання ліків прийшла "нова ера фармації - доказова фармація". У 2000 році член Британського Королівського товариства фармацевтів Крістін Бонд (С.Вонд) ввела термін "доказова фармація".

Доказова фармація (Evidence-based Pharmacy) – це фармація, яка інтегрує знання з фармакоеконіміки, фармацевтичної опіки та доказової медицини, і зосереджується на встановленні достовірних даних про доведену ефективність, безпечність, показниках "витрати-ефективність" та результатах фармацевтичної опіки при використанні лікарських засобів. Доказова фармація базується на статистично достовірних даних про фармакоеконімічні результати та на систематизованому інформаційному забезпеченні фармацевтичної опіки при використанні лікарських засобів. К. Бонд обгрунтувала основні 5 перспективних напрямів розвитку фармації у новому тисячолітті:

- 1) інформаційне забезпечення (управління відпуском рецептурних лікарських засобів);
- 2) управління інформаційним забезпеченням при лікуванні хронічних захворювань - забезпечення прихильності до лікування, дотримання вимог дозування ліків тощо;
- 3) управління інформаційним забезпеченням при самолікуванні (самомедикації);
- 4) підтримка здорового способу життя;
- 5) допомога іншим професіоналам в системі охорони здоров'я.

Збір та використання доказів про ефективність, безпечність ліків впливає на систему класифікації (рецептурні і безрецептурні ліки), що зумовлює значні економічні вигоди для суспільства. Головним завданням фармакоінформатики для цього напряму є створення й підтримка інформаційних ресурсів фармацевтичної галузі в межах єдиної національної комп'ютерної мережі МОЗ України з метою забезпечення виробників фармацевтичної продукції, оптово-посередницьких підприємств, аптечних закладів, медичних і фармацевтичних, науково-педагогічних працівників, споживачів об'єктивною, оперативною, повною, обгрунтованою, доказовою і доступною інформацією, спрямованою на якісне

медикаментозне обслуговування населення. Інформаційні ресурси національної фармації повинні забезпечити створення і функціонування електронних бібліотек вищих навчальних закладів фармацевтичного і медичного профілів; створення централізованих спеціалізованих інформаційних баз даних; доступ і можливість використання електронних версій періодичних видань фармацевтичної галузі; створення й оновлення веб-сайтів обласних/міських державних адміністрацій в розділі «Охорона здоров'я».

Таким чином, робота з інформацією одночасно несе проблеми, пов'язані з етичними принципами. Опрацювання, аналіз, зберігання і передавання інформації повинно проходити на основі достовірності і збереження даних від зловживанням іншою стороною. Необхідно законодавчо регулювати доступ та подання інформації, яка може бути використана у деяких випадках не на користь хворого або нелегальним чином, наприклад, запити в галузі одурманюючих засобів чи шкідливих звичок, або запити щодо оцінки призначень лікаря й діяльності фармацевта при лікуванні хворого.

При поданні інформації хворому необхідно брати до уваги такі правила:

- інформація повинна бути використана для раціональної фармакотерапії;
- не дозволяється подавати інформацію, яка може зашкодити довірі хворого до лікуючого лікаря;
- інформація повинна бути адекватною інтелекту хворого та його знанням про власний стан здоров'я;
- інформація повинна бути сформульована зрозумілою мовою.

Фармацевт надає системну інформацію і полегшує лікарю вибір лікування, а для хворого є кінцевим працівником охорони здоров'я в галузі фармакотерапії. Прикладами можуть бути:

- система DRUGLINE створена в мережі лікарських інформаційних центрів Швеції, яка виникла на основі задокументованих запитів на потреби лікарів;
- база даних IDIS (Iowa Drug Information System) у США, яка вміщує записані статті про лікарські засоби 180 періодичних видань з 1965 року;
- інформаційний центр про лікарські засоби Theaque в Парижі, в якому знаходяться статті про лікарські засоби з їх ефективними дозами.

Тому опрацювання - аналіз даних (інформації) - є однією з важливих частин фармакоінформатики. Інформаційні системи про хворих або про діяльність окремих аптек дають можливість аналізувати медичну документацію хворого, автоматично проводити видачу ліків, причому обчислюється індивідуальне дозування, передбачаються випадки взаємодії з прописаними раніше препаратами, проводиться аналіз споживання та планування потреби в лікарських засобах.